



# ЕКОНОМІКА

УДК 339.564.2

**Корженівська Н. Л.**

доктор економічних наук,  
професор кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,  
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»  
Кам'янець-Подільський, Україна  
**E-mail:** korzhenivskanl@pdatu.edu.ua  
**ORCID:** 0000-0002-4665-6676

**Осадчук І. О.**

аспірант кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,  
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»  
Кам'янець-Подільський, Україна  
**E-mail:** osadchuk1@i.ua

**Сидорак Я. І.**

аспірант кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,  
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»  
Кам'янець-Подільський, Україна  
**E-mail:** slaviksidorak2@gmail.com

## ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКІВ

### Анотація

У статті розглянуто експортний потенціал аграрної галузі України в умовах невизначеності та ризиків. Дослідження зосереджене на аналізі факторів, які впливають на експорт сільськогосподарської продукції з України, зокрема на рівень нестабільності на ринках, тарифні бар'єри, кліматичні та природні чинники, а також політичні та економічні ризики. Автори аналізують можливості для зростання експорту аграрної продукції з України шляхом зменшення впливу невизначеності та ризиків, використання новітніх технологій, підвищення якості продукції та диверсифікації експортних ринків.

Автори використовують комбінацію кількісних та якісних методів дослідження, зокрема аналіз статистичних даних, які свідчать про скорочення доходів від аграрного експорту, хоча спостерігається збільшення експорту морем. Також відбулось зростання експорту контейнерними перевезеннями, залізничним і автомобільним транспортом. Структура експорту свідчить про те, що країна переважно спеціалізується на сільському господарстві, має низький рівень виробництва високотехнологічної продукції і щорічно збільшує імпортні потреби. Розглянуто переваги державних програм та підтримки, необхідність інвестицій у інфраструктуру та технології, важливість міжнародного партнерства для розвитку експортного потенціалу, а також негативні впливи зменшення експорту аграрної продукції на соціальний та економічний розвиток. Підкреслено актуальність дослідження у зв'язку зі змінами на міжнародних ринках, змінами у законодавстві та політичному контексті, що може вплинути на експортну діяльність аграрного сектора України.

Для глибшого вивчення поточних загроз економічній стабільності у зовнішньоекономічній сфері країни запропоновано виявити нові конкретні загрози, а також розробити карти ризиків, ґрунтуючись на експертному опитуванні фахівців.

**Ключові слова:** експорт, експортний потенціал, аграрна галузь, невизначеність, ризики, управління ризиками.

**Вступ.** Нові виклики та можливості у сфері експорту аграрної продукції України надихають на подальший розвиток та модернізацію. Сприятлива агрокліматична зона, родючі ґрунти та потужний агропромисловий сектор роблять Україну одним із ключових гравців на світовому аграрному ринку. Однак сучасний контекст вимагає не лише збільшення обсягів експорту, а й удосконалення якості продукції, впровадження стандартів безпеки та екологічної збалансованості.

Один з головних викликів, які стоять перед українською аграрною галуззю, полягає в тому, як забезпечити стійке зростання експорту в умовах глобальної конкуренції та посилення геополітичних загроз. Для цього необхідно активно використовувати інноваційні технології в сільському господарстві, розвивати інфраструктуру для зберігання та транспортування продукції, постійно працювати над покращенням її якості, а також розвивати переробні галузі. Ще одним важливим аспектом є диверсифікація експортних ринків. Розширення географії експорту допоможе зменшити ризики, пов'язані зі змінами на певних ринках або політичними чинниками.

Україна як одна з провідних аграрних держав світу має значний потенціал для експорту аграрної продукції. Проте умови глобального ринку, внутрішні фактори створюють невизначеність та ризики для цього сектору. Глобальні тенденції та конкуренція, геополітична нестабільність, тарифні бар'єри та торгові обмеження, технологічна та інфраструктурна вразливість, кліматичні коливання – все це значною мірою впливає на можливості аграрного експорту та формування стратегії торговельної діяльності, тому важливою складовою частиною успішної підприємницької, проектної та інноваційної діяльності є вдале управління ризиками. Це підкреслює необхідність застосування ефективних підходів до обґрунтування, виявлення, аналізу та зменшення ризиків на практиці, а також розроблення ефективного механізму ухвалення та впровадження рішень у ситуаціях невизначеності.

**Мета роботи.** Метою статті є дослідження тенденцій експортного потенціалу України, визначення сучасних загроз економічній безпеці в частині здійснення зовнішньоторговельної діяльності країни.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Вдало управляти ризиками в непростих умовах здійснення українського експорту означає, зокрема, здійснювати їх професійну ідентифікацію й об'єктивну оцінку, передбачати або оптимізувати збитки, знижувати ймовірні втрати економічної вигоди. Основні управлінські рішення полягають у площині прийняття або уникнення ризику [10].

Зміцнення міжнародної конкуренції та поглиблення міжнародного поділу праці вимагає ефективного включення національних економік у глобальні торговельні потоки. У таких умовах традиційна модель зовнішньої торгівлі країни не відповідає геополітичним вимогам, оскільки вона здебільшого обмежується стандартними методами регулювання зовнішньоекономічних операцій.

Україна як країна з потужним аграрним сектором стикається з численними проблемами в експорті аграрної продукції через війну. Деякі з цих проблем включають:

- 1) безпеку та стабільність. Існують загрози для безпеки персоналу, зокрема обмежений доступ до ресурсів та інфраструктури для виробництва й транспортування продукції;
  - 2) обмеження на зовнішньому ринку через політичні або економічні санкції, а також заборони на імпорт тощо;
  - 3) порушення логістичних маршрутів, що призводять до перерв у транспортних маршрутах. Порушується логістика, що впливає на експорт аграрної продукції;
  - 4) економічні збитки від втрат виробництва, зниження інвестицій та збільшення витрат на безпеку.
- Це призводить до скорочення виробництва та втрати конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

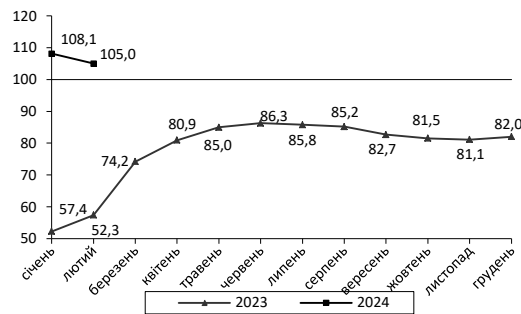
Аналізуючи період з 2010 по 2015 рр., ми спостерігали скорочення доходів від аграрного експорту. Структура цих доходів відображала 7,7% від тваринництва, 40% від рослинництва та 25% від готової продукції. Проте вже в 2015 р. відбулося підвищення цих показників, а в 2018 р. загальний обсяг експорту досяг 18,6 мільярда доларів США, що на 87% перевищило показник 2010 р. та на 28% – 2015 р. Згідно з результатами 2022 р. загальний експорт продукції з України склав 23,4 мільярда доларів США, що було у 2,35 рази більше, ніж у 2010 р., на 80% вище, ніж у 2015 р., але на 16% нижче, ніж у попередньому 2021 р. За перше півріччя 2023 р. експорт зріс на 10% порівняно з річним показником 2010 р. Якщо у 2010 році агропродукція становила 18,4% загальної структури експорту, то з 2016 р. цей показник не опускався нижче 40% [3; 6].

Експортні поставки у 2022/2023 м. р. скоротилися на 37% порівняно з рівнем 2020/2021 м. р. (або на 15,8 мільйонів тонн: з 42,6 до 26,8 мільйонів тонн), а також на 43% порівняно з рівнем 2021/2022 м. р. (на 20,4 мільйонів тонн: з 47,2 до 26,8 мільйонів тонн). У 2023/2024 м. р. за даними на 23 серпня 2023 р. загальний обсяг експорту зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна склав лише 3,86 мільйонів тонн, що становить лише 14% від обсягу 2022/2023 м. р. та лише 8% від обсягу 2021/2022 м. р. Обсяг експорту зернових і зернобобових культур Україною становив 3,832 мільйонів тонн, із них майже 41%, або 1,558 мільйонів тонн, було відправлено у серпні. Динаміка експорту з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна за аналізований період демонструє негативну тенденцію. Під час війни існують обмеження імпорту українського зерна до країн ЄС, тому важливо розробити комплекс заходів, щоб не допустити викривлення кон'юнктури на ринках. Для цього Україні доцільно разом із Єврокомісією проводити системний моніторинг аграрного ринку задля оперативного виявлення непередбачуваних ситуацій та злагодженого реагування на виклики. Вирішувати проблему потрібно впровадженням додаткових заходів для удосконалення організації

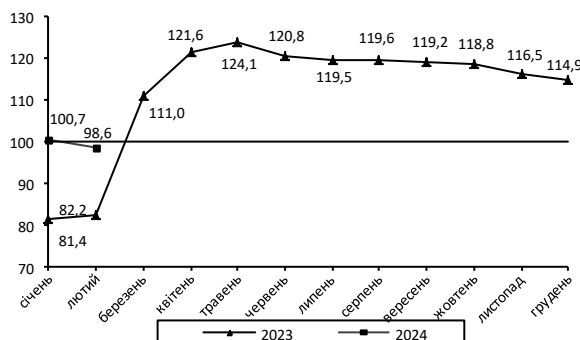
та контролю за експортними постачаннями на кордонах країн ЄС для усунення недоліків та забезпечення безперешкодного транзиту українського зерна й інших сільськогосподарських товарів до третіх країн. Вагомим аргументом є також фінансова підтримка, яку забезпечує Єврокомісія [9]. Комплексні заходи економічної безпеки та стійкості аграрного сектору включають підтримку вітчизняного товаровиробника (пільгові умови кредитування, протекціонізм національних товаровиробників, зменшення залежності від імпорту), розвиток експортного потенціалу, підтримку фермерських господарств [2].

Аналіз зовнішньоторговельного обігу товарів України в 2023 р. свідчить про його зменшення порівняно з попереднім періодом на 1,4%. Він склав \$98 млрд. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 201 країни світу. Але дефіцит торгівлі товарами є суттєвим і становить \$26,4 млрд. Такі зміни є закономірними з огляду на підлив країною-агресором Каховської ГЕС, який спричинив дефіцит води в індустріальних центрах України та блокування як морських, так і автомобільних традиційних логістичних маршрутів у 2023 р. Вартісний обсяг українського експорту в 2023 р. знизився на 18,7% порівняно з 2022 р. та склав \$35,8 млрд. Це один із найнижчих показників за останнє десятиліття. Дефіцит водних ресурсів фактично призвів до зупинки підприємств ГМК, а логістика продовжує залишатися ключовою проблемою для українського експорту. Всупереч викликам Україна, експортувала 99,8 млн тонн товарів, що на 112 тисяч тонн більше, ніж у 2022 р. Оскільки експорт новим українським морським коридором доступний не лише для зерна, а й для всіх товарів, експорт металу та напівфабрикатів зріс на 40%, плоского прокату – на 45,3%. Загалом у 2023 р. експорт морем збільшився на 1 млн тонн порівняно з попереднім роком. Також відбулось зростання експорту контейнерними перевезеннями – на 86% залізничним і на 36% автомобільним транспортом. Це найефективніший спосіб транспортування продукції з доданою вартістю. У 2023 р. збільшився експорт цукру в 1,7 раза. Водночас через польську блокаду кордонів скоротився експорт автомобільним транспортом: на 18,3% менше в грудні порівняно з листопадом, хоча загалом скорочення в річному обчисленні склало лише 0,7%. Також відбулося падіння розміру виручки кукурудзи (26,2 млн тонн): при фізичному зростанні на 5% виручка впала на 16,8%. Проблема полягає не лише в падінні світової ціни. Середня ціна української кукурудзи – \$188 за тону – була значно нижчою за нинішню. Середня світова ціна – \$227 за тону. Різниця в \$39 – це знижка через проблеми з логістикою та перерозподіл прибутку до Польщі та Румунії.

Що стосується імпорту, то він становив \$62,2 млрд та збільшився порівняно з 2022 р. на 12,5%. Найбільше в Україну ввозили такі товари, як пальне – \$7,8 млрд, ліки – \$1,7 млрд, БПЛА – \$681 млн, автомобілі та товари для сільського господарства (добрива та засоби захисту рослин) [5]. На рис. 1, 2 наведено динаміку українського експорту та імпорту [4].



**Рис. 1. Темпи зростання (зниження) експорту товарів**  
(у % до відповідного періоду попереднього року з наростаючим підсумком)



**Рис. 2. Темпи зростання (зниження) імпорту товарів**  
(у % до відповідного періоду попереднього року з наростаючим підсумком)

Протягом розглянутого періоду відзначається від'ємна тенденція у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Обсяги експорту збільшуються повільніше, ніж імпорту, що призводить до від'ємного сальдо торговельного балансу протягом останніх років. Структура експорту свідчить про те, що країна переважно спеціалізується на сільському господарстві, має низький рівень виробництва високотехнологічної продукції та щорічно збільшує імпортні потреби.

Слід відмітити, що у складний для країни період у 2023 р. аграрний сектор України все ж продовжував залишатися однією з ключових галузей національної економіки, яка відіграла важливу роль у формуванні зовнішньоекономічного обігу країни. Попри війну, різні виклики, такі як погодні умови, глобальні тенденції на ринках та політична нестабільність, українські аграрні виробники зуміли зберегти свої позиції на світовому ринку та навіть збільшити обсяги експорту.

Одним із ключових напрямів українського аграрного експорту у 2023 р. були зернові культури. Україна залишалася одним із провідних світових виробників та експортерів зернових, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь. Згідно з даними Міністерства аграрної політики та продовольства України обсяг експорту зернових культур у 2023 р. зріс на 15% порівняно з попереднім роком, досягнувши вражаючої цифри. Це було викликано як сприятливими погодними умовами, так і підвищеним попитом на українське зерно на світовому ринку.

Ще одним важливим аспектом українського аграрного експорту у 2023 р. були олійні культури. Україна є одним із найбільших виробників соняшнику та ріпаку у світі. За минулий рік обсяг експорту олійних культур також зріс на 12%, що свідчить про конкурентоспроможність українського аграрного сектору.

Не можна обійти увагою і торгівлю живими тваринами та продукцією тваринництва. У 2023 р. експорт м'яса, яєць та молока також показав позитивні тенденції, зрісши на 8% порівняно з попереднім роком. Це свідчить про те, що українські фермери та підприємства продовольчої промисловості вдосконалюють свої технології та відповідають на попит на якісну та безпечну продукцію.

Незважаючи на позитивні тенденції, є фактори, які негативно впливають на подальший розвиток аграрного експорту України. Серед них такі: геополітичні конфлікти, зміни клімату, а також конкуренція на світовому ринку. Отже, важливо, щоб Уряд України та суб'єкти аграрного сектору продовжували активно працювати над вдосконаленням умов для розвитку аграрної галузі, сприяли впровадженню інноваційних технологій та підтримували експортну діяльність на міжнародному рівні.

Аграрний експорт України у 2023 р. все ж продемонстрував стійкість та потенціал для подальшого зростання. Однак він потребує уваги та підтримки з боку Уряду та всіх зацікавлених сторін. Застосування механізмів надання субсидій аграрному сектору України є одним із найбільш ефективних методів забезпечення економічної безпеки та стійкості в умовах війни. Крім того, необхідне зниження податкових ставок та спрощення процедур отримання кредитів. Однією зі стратегій підтримки аграрного сектору в умовах війни є впровадження програм державного страхування врожаїв, які є важливим інструментом захисту від ризиків втрат у вирощуванні культур, що можуть виникнути внаслідок зміни погодних умов, поширення шкідників та інших небезпек. З метою сприяння українському експорту запущено відповідну інформаційну кампанію з розвитку підприємництва та експорту в межах національного проекту «Дія.Бізнес». Створено каталог українських експортерів, що сприяє українським товаровиробникам виходити на міжнародні ринки, знаходити партнерів та укласти прямі контракти. Українські підприємці можуть взяти участь у міжнародних ініціативах, що стосуються цифрових технологій, штучного інтелекту, розвитку цифрових навичок, скориставшись перевагами роботи проекту, зокрема окремого напрямку – інтернаціоналізації бізнесу.

Також необхідно враховувати питання збалансованості виробництва продукції рослинництва і тваринництва, важливість завантаження харчових підприємств тощо. При цьому слід розглянути питання першочергового фінансування виробництва високорентабельної та малотоннажної продукції, що зменшить ризики експорту сільськогосподарської продукції та забезпечить надходження до державного бюджету. Розробку нової структури сільськогосподарського виробництва слід здійснювати з урахуванням віддаленості регіонів від зони бойових дій та захищеності сільськогосподарських підприємств від військових ризиків [8]. Усі ці виклики потребують інвестицій в інфраструктуру та технології, а також розвитку програм підтримки інвестицій. Пільгове оподаткування, компенсація витрат на інфраструктуру, кредитних ризиків та приєднання до електричних мереж, звільнення від сплати мита на нове обладнання включають програми підтримки інвестицій. Реалізація вищезазначеного сприятиме зростанню українського експорту, валютних надходжень, економічному зростанню, створенню нових робочих місць, зростанню доходів населення, особливо в сільських районах, де аграрний сектор є ключовим джерелом доходу для багатьох сімей. Успішний аграрний експорт повертає інвестиції в сільське господарство та пов'язані галузі, що сприяє модернізації виробництва, впровадженню новітніх технологій та підвищенню ефективності праці.

Для більш детального дослідження сучасних загроз економічній безпеці в частині здійснення зовнішньоекономічної діяльності країни доцільно актуалізувати наявні та ідентифікувати нові специфічні загрози та формувати карти ризиків на основі експертного опитування профільних експертів. При цьому потенційні тригери посилення ризиків ЗЕД включають погіршення податкової дисципліни та зростання сегмента неофіційної економіки, послідовне зниження конкурентоспроможності українських виробників, надмірний вплив імпортованих товарів споживчого та виробничого призначення, наростання негативного впливу наслідків війни на довкілля,

погіршення спроможності економіки до забезпечення продовольчої безпеки внаслідок негативних процесів в аграрному секторі, зниження ефективності продовольчої інфраструктури (зберігання, первинна переробка, постачання агросировини), що матиме негативні соціальні наслідки [1].

Цікавим є досвід використання когнітивних обчислень у сфері управління ризиками, приміром обчислень моделі виявлення шахрайства. Допомагаючи розробити нові шаблони, які люди ніколи не могли виявити, когнітивні технології створюють нові шаблони пошуку, і це замкнений цикл, який теоретично ніколи не закінчується, що насправді є перевагою, оскільки шахраї постійно вдосконалюють свої схеми здійснення неправомірних дій [7].

**Висновки з проведеного дослідження.** Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність є високоризиковою, залежить від дії багатьох чинників, які мають різні джерела виникнення та рівні впливу, тому важливо не лише ідентифікувати ризики, а й знаходити нові шляхи їх попередження в умовах сучасних викликів та глобальних загроз.

У світлі глобальних трансформацій та військової агресії російської федерації пріоритетом для України має стати подвійна мета – забезпечення внутрішнього ринку конкурентоспроможною сільськогосподарською продукцією та розширення експортного потенціалу. Окрім підтримки наявних зв'язків з міжнародними партнерами, необхідно оптимізувати структуру експорту, гарантувати його стійке зростання й активно розвивати співпрацю з іншими країнами на міжнародному ринку продовольства.

Застосування комплексного підходу до цих питань дозволить Україні не лише забезпечити своє населення якісною продукцією харчування, а й зміцнити своє положення на міжнародному ринку, підвищити експортний потенціал та конкурентоспроможність вітчизняних товарів.

#### Список використаних джерел

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану : експертно-аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayinu-v>.
2. Герасимчук С.Г. Забезпечення економічної безпеки та стійкості аграрного сектору України в умовах військового та поствійськового стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. № 1 (11). С. 84–96.
3. Гуменюк Я.М. Аграрний експорт України: аналіз та стратегічне планування. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. С. 25–35.
4. Державна служба статистики України. Макроекономічні показники. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Експортний потенціал України в умовах війни. URL: <https://dia.dp.gov.ua/ekspornij-potencial-ukra%D1%97ni-v-umovax-vijni/>.
6. Ukrainian agricultural production profitability issues. E. Shahini, N. Korzhenivska, Yu. Haibura, O. Niskhodovska, I. Balla / *Scientific horizons*. 2023. Vol. 26. № 5. P. 123–137.
7. Кифяк В.І., Загул О.І., Кашул О.В. Управління ризиками в умовах зростаючої невизначеності. *Ефективна економіка*. URL: <http://surl.li/slppj>.
8. Management and marketing of the wartime agribusiness in Ukraine / L. Shovkun-Zablotska, V. Pysarenko, L. Sierova, S. Tegipko. *Economics Ecology Socium*. 2024. Vol. 8. № 1. P. 64–77.
9. Пітель Н.Я. Особливості стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в умовах глобалізації. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 45–56.
10. Шереметинська У.В., Тюха І.В., Тур О.В. Особливості управління ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Ефективна економіка*. URL: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5\\_2022/80.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/80.pdf).

#### Korzhenivska N. L.

*Doctor of Science in Economics,  
Professor at the Department of Economy, Entrepreneurship,  
Trade and Exchange Activities,  
Higher Educational Institution “Podillia State University”  
Kamianets-Podilskyi, Ukraine  
E-mail: korzhenivskanl@pdatu.edu.ua  
ORCID: 0000-0002-4665-6676*

#### Osadchuk I. O.

*Postgraduate student at the department of Economy,  
Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,  
Higher Educational Institution “Podillia State University”  
Kamianets-Podilskyi, Ukraine  
E-mail: osadchuk1@i.ua*

**Sudorak Ya. I.**

*Postgraduate student at the Department of Economy,  
Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,  
Higher Educational Institution "Podillia State University"  
Kamianets-Podilskyi, Ukraine  
E-mail: slaviksidorak2@gmail.com*

## **EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY AND RISKS**

### **Abstract**

*The article clarifies the export potential of the agricultural sector of Ukraine in conditions of uncertainty and risks. The study focuses on the analysis of factors that affect the export of agricultural products from Ukraine, in particular, the level of instability in the markets, tariff barriers, climatic and natural factors, as well as political and economic risks. The authors analyze the opportunities for increasing the export of agricultural products from Ukraine by reducing the impact of uncertainty and risks, using the latest technologies, improving the quality of products and diversifying export markets.*

*The authors use a combination of quantitative and qualitative research methods, in particular, the analysis of statistical data, which indicates a decrease in income from agricultural exports, despite the fact that there is an increase in exports by sea, as well as an increase in exports by container transportation, rail and road transport. The structure of exports shows that the country mainly specializes in agriculture, has a low level of production of high-tech products and annually increases import needs. The advantages of state programs and support, the need for investments in infrastructure and technologies, the importance of international partnership for the development of export potential, as well as the negative effects of a decrease in the export of agricultural products on social and economic development are considered. The relevance of the research in connection with changes in international markets, changes in legislation and the political context, which may affect the export activity of the agricultural sector of Ukraine, is emphasized.*

*For a deeper study of the current threats to economic stability in the foreign economic sphere of the country, it is proposed to identify new specific threats, as well as to develop risk maps, based on an expert survey of specialists.*

**Key words:** *export, export potential, agricultural industry, uncertainty, risks, risk management.*

### **References**

1. Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen: ekspertno-analitychna dopovid. (2023). [Actual challenges and threats to the economic security of Ukraine in the conditions of martial law: expert-analytical report / National Institute of Strategic Studies]. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analytychni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichnyi-bezpetsi-ukrayiny-v> [in Ukrainian].
2. Herasymchuk, S.H. (2023). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky ta stiikosti aharnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiskovoho ta post-viiskovoho stanu [Ensuring economic security and stability of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of military and post-military conditions]. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. №1 (11). 84–96 [in Ukrainian].
3. Humeniuk, Ya.M. (2023). Ahraryni eksport Ukrainy: analiz ta stratehichne planuvannia [Agricultural exports of Ukraine: analysis and strategic planning]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vyp. 53. 25–35 [in Ukrainian].
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Makroekonomichni pokaznyky [State Statistics Service of Ukraine. Macroeconomic indicators]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Eksportnyi potentsial Ukrainy v umovakh viiny [Export potential of Ukraine in the conditions of war]. Retrieved from: <https://dia.dp.gov.ua/eksportnij-potencial-ukra%D1%97ni-v-umovax-vijni/> [in Ukrainian].
6. E. Shahini, N. Korzhenivska, Yu. Haibura, O. Niskhodovska & I. Balla. (2023). Ukrainian agricultural production profitability issues. *Scientific horizons*. Vol. 26, No. 5. P. 123–137 [in English].
7. Kyfiak, V.I., Zahul, O.I., & Kashul, O.V. Upravlinnia ryzykamy v umovakh zrostaiuchoi nevyznachenosti [Risk management in conditions of growing uncertainty]. *Efektivna ekonomika*. Retrieved from: <http://surl.li/slppj>. [in Ukrainian].
8. L. Shovkun-Zablotska, V. Pysarenko, L. Sierova & S. Tegipko. (2024). Management and marketing of the war-time agribusiness in Ukraine. *Economics Ecology Socium*. Vol. 8, No.1. P. 64–77 [in English].
9. Pitel, N.Ia. (2023). Osoblyvosti stratehichnoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii. [Peculiarities of strategic management of the enterprise's foreign economic activity in the conditions of globalization]. *Ekonomika ta upravlinnia APK*. № 2. S. 45–56 [in Ukrainian].
10. Sheremetynska, U.V., Tiukha I.V., & Tur, O.V. Osoblyvosti upravlinnia ryzykamy pry zdiisnenni zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Peculiarities of risk management in the implementation of foreign economic activity]. *Efektivna ekonomika*. Retrieved from: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5\\_2022/80.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/80.pdf). [in Ukrainian].